

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-İ RÛMÎ'NİN EZOTERİZMİ BAĞLAMINDA *SİMYACI*

Ersin ÇETİNKAYA¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Rusça Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı, ersin.cetinkaya@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1475-8421

Çetinkaya, Ersin. "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Ezoterizmi Bağlamında Simyacı". ulakbilge, 77 (2022 Ekim): s. 1013–1021. doi: 10.7816/ulakbilge-10-77-02

ÖZ

İnsan var olduğu günden itibaren dünyadaki varlık amacını sorgulayan bir yapıda olduğu için kendini gerçekleştirmek amacıyla çok çeşitli yollara başvurur. Çabalarının sonucunda ise kaynağını çok eski çağlardan alan ezoterik bir bağlamın içerisinde bularak ilerler. Anadolu tasavvufunun en yetkin isimlerinden birisi olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî de bu kapsamda kendi içsel yolculuğuna çıkarak İslam temelli öğretisini oluşturur. Kültürümüzün önemli bir bileşeni olarak karşımıza çıkan ve İslam'ın Anadolu coğrafyasında anlaşılmasını sağlayan en önemli kişilerden olan Mevlânâ bu bağlamda dünyayı da derinden etkiler. Kendini bulmak amacıyla bu yolculuğa çıkan Mevlânâ hayatının son anına kadar eylemini sürdürerek insan-ı kâmil mertebesine ulaşmaya çalışır. Ezoterizm ister batı ister İslam temelli olsun özünde bireyin kendisini gerçekleştirebilmek amacıyla çıktığı uzun ve zahmetli bir yol/yolculuktur. İki ezoterik bağlamda da geçilen yollar birbirleriyle benzerlik gösterdiği için Mevlânâ'nın tasvir ettiği birey ve Paulo Coelho'nun Santiago karakteri benzerlik arz eder. Edebî eserler merkezine insan ve onu çevreleyen faktörleri yerleştirdiği için bu düşünce yapısıyla oluşturulan eserler ezoterizmi içerisinde az ya da çok ihtiva eder. Yolda olan ve ilerleyen kişi suretinde iletisini kurgulayan eserler hayatın amacını bulma noktasını kendisine düstur edinir. Kişinin "kişisel menkıbesi" ise bu yolda onu yönlendiren yegâne şeydir. İnsanın iç dünyasını tasvir ederek genellikle ezoterik özellikler barındıran eserler kaleme alan Paulo Coelho da ezoterik düşünce sistemini "simyacılık" anlayışı ile ele alarak batinında yer alan zenginliği ortaya çıkarmak arzusunda hareket eder. Bu bağlamda öz itibarıyla yolculuğa çıkarttığı karakterleri her semavi dinde var olan özelliklerle görmek yazarın özgünlüğüdür. Batı ezoterizminin edebî formda kaleme alınan en yetkin eserlerinden birisi olan *Simyacı*'yı Mevlânâ'nın düşünce sistemi/tasavvufu bağlamında ele almak çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mevlânâ, Ezoterizm, Paulo Coelho, Simyacı, Kişisel Menkıbe.

Makale Bilgisi:

Geliş: 19 Haziran 2022

Düzeltilme: 18 Temmuz 2022

Kabul: 6 Ağustos 2022

© 2022 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Ezoterizm kaynağını binlerce yıl öncesinden alan görünenden ziyade içte saklı kalan anlama yönelik bir terimdir. Bâtınlık olarak da adlandırılan ezoterizm Türkçede “içrek” anlamına gelmekte, bununla birlikte “içte kalan, saklı bilgiler” yani “gizli öğreticilik” ifadesini içermektedir (Baldock, 2007: 10). Ortaya çıktığı tarihten itibaren gerçeği iç dünyada, sembollerle bezenmiş düşüncelerde, anlam ötesinde bulmaya çalışır. “Ezoterizm, dine yalnızca suret olarak kısmen benzeyen, ancak aslında bir din olmayan ve temelde ondan farklılık arz eden belirli bir kültürel ve tarihsel fenomendir (Kuçurum, 2019: 128).” Dinler tarihine bakıldığında bu kavramın semboller aracılığıyla dünya üzerinde bulunan birçok dinde de yansımaları görülür. Bu bağlamda Anadolu’da İslamiyet’in yaygınlaşmasında ve anlaşılmasında ezoterik öğeleri içerisinde barındıran Mevlevi ve Sufilerin en çok başvurduğu yöntemlerden birisi olur. Anadolu tasavvufunda çok önemli bir yerde bulunan ve Kur’an temelli öğretisiyle tüm dünyayı etkileyen Mevlânâ Celâleddin-i Rumi de kendi oluşumunu ve açıklamalarını ezoterik bağlamda olgunlaştırır.

Mevlânâ, yaşamı boyunca, dinsel dogmaların boyunduruğuna karşı, insan ruhunun özgürlüğünü, Haçlı Seferleri ve fanatizmin şahlanış döneminde, dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin bütün insanların eşit olduğunu, insan denen varlığın yüceliğini savunmuştur (Fiş, 2020: 7).

Mevleviliğin eğitim kademelerinin de inisiyasyon terimi vasıtasıyla ezoterizme yakınlık göstermesi öğretinin kurucusu olan Mevlânâ’nın bu düşünce biçimiyle yakından alakadar olduğunu gösterir. Bir konudaki derin bilgilerin ve sırların ehil olmayanlardan gizlenerek, bir üstat tarafından sadece ehil olanlara inisiyasyon yoluyla öğretilmesi manasına gelen ezoterizm Mevleviliğin de temel prensiplerinden birisidir. Dolayısıyla Paulo Coelho’nun *Sımyacı* eserindeki Santiago karakterinin de kurmacadaki serüvenine bakıldığında bir inisiyasyon yoluyla kendini bulma/keşfetme çabası ezoterik bağlamda kahramanı Mevlevilik düşünce sistemine yakınlaştırır. “Kuşkusuz, Coelho’nun eseri zamanımızın önemli bir kültürel olgusudur, son derece semboliktir ve sembolizmi modern toplumun içsel çelişkilerini ve manevi arayışını yansıtır (Suvorina, 2013: 395).” “Gizli bilgileri öğrenmek için girilen uzun ve zorlu yolun tamamı (Candan, 2021: 35)” olan inisiyasyon başkışı Santiago’nun eser içerisinde bir rüya motifiyle harekete geçmesini sağlayarak kendini, dünyadaki amacını, hayatın anlamını bulma amacıyla meşakkatli ve uzun bir sürece sokar.

Batı edebiyatında veya genel olarak Batı sanat tarihinde, çeşitli ezoterik öğretiler, ekoller, akımlarla birlikte büyü, sımya, ruhcülük, astroloji ve tarot gibi alanlara göz kırpan okült-gizlici¹ izlek ve motifler, realist veya sürrealist, bilimkurgu veya fantastik fark etmeksizin birçok yapıt içinde nefes alır, varlık gösterir, okurun karşısına çıkar (Yalçın ve Sarıdoğan, 2021: 10).

Bu bağlamda Santiago’nun çıktığı yolculukta ezoterik edebiyat eserlerinde kendisine yer bulan, bir önceki ifademizde sayılan neredeyse tüm alanları *Sımyacı* eserinde bulmak mümkündür. Mevlânâ’nın düşünce sistemindeki fikir aktarımıyla yoğun olarak işlenen eseri bu çizgide analiz etmek çalışmamızın özünü oluşturacaktır.

***Sımyacı*’daki Mevlevi: Santiago**

“Hamdım-Piştım-Yandım”

Ezoterist bir yaklaşımla Santiago’nun iç sesini dinleyerek kendini, hayattaki amacını bulmak amacıyla yolculuğunu anlatan *Sımyacı* eseri Mevlânâ’nın öğretisinin temelinde şekillenen ve her semavi dinde görmeye alışkın olduğumuz insan özünü bulmak için yola çıkar. *Mesnevi*’de bulunan *Yastık Altı* (Mevlânâ, 1995: 87) hikâyesi ile benzerlik teşkil eden ve Paulo Coelho’nun kendisinin de Mevlânâ’dan etkilendiğini dile getirdiği eser evrensel normları İslam çerçevesinde kendisine düstur edinmiş Mevlânâ’nın dünya görüşü bağlamında oluşturulduğunun göstergesidir. Mevlânâ’nın hikâye veya temsil tekniğini kullanarak aktarım yapması insanoğlunun merakını celbeler ve bu sayede konular, okuyucu ve dinleyicinin zihninde daha kolay kalır (Nesterova, 2012: 129). İnsan, Allah’ın yeryüzünde kendisine en yakın bir şekilde yarattığı bir varlık olarak hayattaki amacını bulmak için sürekli bir şekilde ilerleme isteği duyar. Neredeyse kitaptaki her bölümün kıssadan hisse yapısıyla kurgulandığı eser, Santiago’nun yaşadığı çevrenin ihtiyaçlarına cevap vermemesinden dolayı eğitilmiş bir kişi olmasına rağmen bir çoban olarak hareket etmesiyle ilerler. Başkışıye göre genel insan profilinin yemek yemek, su içmek gibi temel ihtiyaçlarının dışında herhangi bir kaygısı yoktur, fakat Santiago için bunlardan daha fazlası gereklidir. Çıkmış olduğu bu uzun ve zorlu yolculukta bazı psikik güçlere sahip olan karakterlerin yönlendirmeleriyle de kendi kişisel menkibesine doğru adım adım

¹ Din ve bilimin kapsamı dışında kalan doğüstü inançlar ve uygulamalar bütünü.

ilerler. Bu ilerlemeler aşamalı bir şekilde gerçekleşir ve her zorluktan galip çıkarak karakterin olgunlaşım hedefine ulaşması sağlanır. Mevlevilik öğretisinde de Santiago gibi bu öğretiyi hayatlarının merkez noktasına koymak isteyen kişiler belli başlı yollardan kademeli bir şekilde geçerek olgunluğa ulaşır ve Mevlevihane'de belirli unvanları almaya hak kazanır.

Başıkişi için "yolculuk, içinde bulunduğu rutin dünyanın düşselliğinden bir kaçış, özünü doyuma ulaştırmak için anlam yüklenen bir süreçtir (Uysal, 2018: 633)." Santiago'nun rüyasından sonra çoban olmaya karar vermesi, babasından izin alarak yolculuğuna çıkmasından sonra onu ilk yönlendiren, bir manada inisiye etmeye başlayan kişilerden ilki cadıdır. Santiago'nun bir hedefi vardır; o da Mısır'daki piramitlere ulaşmaktır. "İlk ezoterik düşüncelerin Mısır'da çıkmaya başladığı düşünüldüğünde (Candan, 2021: 38)" karakterin bu doğrultuda hareket etmesi inisiyenin kaynağına doğru hareket ettiğini gösterir. Cadı, insanın kendisini bulma arayışındaki ilk altın öğüdü veren kişi olarak karşımıza çıkar. "Basit şeyler, en olağanüstü şeylerdir ve yalnızca bilginler anlayabilirler bunları. Bir bilgin olmadığım için, başka şeyler de bilmem gerekiyor: El falına bakmak, mesela (Coelho, 2021: 31)." Bazı psişik güçleri olmasına rağmen Cadı bunun da yeterli olmayacağını belirterek Santiago'ya yoluna devam etmesi gerektiğini, amacına ulaşmasının sandığından da zor olacağını ifade eder. Mevlevilik de herkesin katlanamayacağı ve olgunluk gösteremeyeceği bir dünyayı algılama biçimi olduğu için inisiye başlasa bile hemen neticelenmeyeceği düşüncesi vardır. Nitekim ilk aşamada başarılı olup diğer aşamalarda başarılı olamayanlar için inisiye süreci Mevlevilik anlayışında son bulur (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 70). Bu bağlamda Santiago'nun sürekli ileri doğru olan hareketi de onun gerçeğine ulaşması için belli başlı zorluklara göğüs germesi gerektiğinin göstergelerindedir.

Bu yolculuk esnasında hayatın ne uğruna tüketilmesi gerektiği düşüncesiyle devinime geçen karakter hiç kimsenin kendi hayatını nasıl yaşaması gerektiğini bilmediğini düşünür. Bu amaç uğrunda hareket eden karakter inisiyasyon sürecinin devam etmesini sağlayan yaşlı adamın düşünceleriyle olgunlaşmasını sürdürür: "Bütün kitaplar gibi aynı şeyden söz eden bir kitap, (...) İnsanların kendi yazgılarını seçmek şansından yoksun bulduklarından söz ediyor. Ve sonunda da, dünyanın en büyük yalanına inandığını söylüyor (Coelho, 2021: 34)." Mevlânâ'nın *Divanı-ı Kebir*'de "Kader Terzisi!" (Mevlânâ, 1995: 216) olarak ifade ettiği söz aynı düşüncüyü destekler. Çünkü değişmesi istenen, tüm çabalara rağmen değiştirilemeyen her ne varsa, kişinin kaderi, hayat plânıdır, doğmadan önce belirlenen yaşam plânıdır. Sabırlı olmak gerekir, çünkü anlatılmak istenen çok önemli bir şifre vardır. Kişiyi aşama aşama olgunluğa eristirecek olaylar zinciri içindedir insanoğlu. Bu bağlamda Mevlânâ'nın bir terziye benzettiği bu olgu Santiago'nun macerasında da önemli bir yerdedir, dolayısıyla bu anlayışla paralellik arz eder. Yaşanılan olayların neticesinde ders çıkarılarak yola devam edilir ya da yol orada bırakılır. Yine eser içerisinde geçen hayatın belli bir anında yaşamın denetiminin elden kaçması ve sonuç itibarıyla hayatın denetiminin yazgının eline geçmesi dünyanın en büyük yalanı olarak görülür. Böylelikle Mevlânâ'nın da ifade ettiği gibi yazgıya tam manasıyla teslim olmaktan ziyade gelecek uygun günün sabır içerisinde beklenmesi vurgulanır.

Kutsal Kitap'tan hatırı sayılır sayıda alıntılar yapılarak ilerleyen anlatıda Kişisel Menkıbe'ye ulaşma çabası vardır. Kişisel Menkıbe'de aslında kim olursan ol, ne yaparsan yap, bütün yüreğinle gerçekten bir şey istediğin zaman, Evren'in Ruh'u'nda bu istek oluşur. Bu da insanın yeryüzündeki özel görevidir. Mevlânâ'ya göre ise;

tamamen benliğin döngüsünden kurtulmak, arzın çekim alanından çıkmak için ise kişinin tekâmül etmiş olması, insan-ı kâmil hâline gelmesi ile mümkündür. Bunun için tam bir uyanışın gerçekleşmesi gerekir ki, insanın önce hayvansal bedenini görmesi, tanınması, aklını kullanması, nefsinin terbiye etmesi, kendini bilmesi, Rabb'ini bilmesi ile mümkündür (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 190).

Yani girilen yolda tam bir gönül birliği ile hareket edilmelidir. Dolayısıyla inisiye yolunda inisiye olanın olgunlaşması bağlamında eser, Mevlevilik ile aynılık teşkil eder. Esere göre kendi kişisel menkıbesini gerçekleştirmek insanların biricik gerçek yükümlülüğüdür. Her şey bir ve tektir ifadesi de Mevlânâ'nın yaratana ulaşma ve onu henüz bir fani iken hissedebilme düşüncesiyle de örtüşür. Bu yolların hepsinin sonu insan-ı kâmil olmakla nihayete kavuşur.

Eser içerisinde inisiyenin periyodlarını anlatan birçok ifade kendisine yer bulur. Beş yıl boyunca bir ırmağın kıyısında çalışmış, dokuz yüz doksan dokuz bin dokuz yüz doksan dokuz taşın kırılarak bir zümrüt parçasına ulaşılma çabası da Mevlânâ'nın yaratıcıya ulaşma çabasını tasvir etme noktasıyla birebir örtüşür. Mevlânâ'ya göre asıl önemli meselenin o an vazgeçmeden yoluna devam ederek en son darbeyi yani tek hamleyi yapması gerektiğidir. Çünkü bu yol çok meşakkatli, sabır isteyen bir yoldur. Dolayısıyla insan-ı kâmil olma düşüncesi herkesin üstlenebileceği bir yapı değildir. Bu sırta çok az sayıda kişi hâsıl olur.

Olağanüstü yeteneklerle donatılan insanların kâmil insan derecesini, nefisleriyle sayısız mücadeleler verip, zorlu imtihanlardan geçtikten sonra elde ettikleri malumdur. Kâmil insan olma yolundaki bu imtihanların, belli bir süreç içinde ezoterik bir yolculuğun esnasında gerçekleştiği de muhakkaktır (Erbay ve Özbek, 2013: 1356-1357).

Eser içerisinde de Santiago karakteri ile çıkılan yolda başkişinin karşılaştığı güçlükler karşısında durmadan hareket etmesi düşüncesi Mevlânâ'nın düşünce sisteminin aynısı ile verilir. Mevlânâ;

Doksan dokuz kere taşa vuran taş ustası, yüzüncü vuruşunda taşı ikiye böler. Doksan dokuz kere vuruş, taşın kırılma direncini bertaraf etmek içindir. Yüzüncü vuruş ise amaca ulaşmak için son bir gayrettir. Amaca ulaşmak için gayret sarfetmek, alın teri dökmek gerekir. Yoksa bilgiler bize gökten yağsa bile ulaşmaz. Onu alabilecek, kavrayabilecek, idrak edebilecek kıvama gelebilmek için likayat gereklidir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 63) der.

İnisiyenin gelişerek devam etmesini sağlayan yaşlı adamın düşüncelerinden hareketle Santiago yoluna devam eder.

Eserde mutluluğun gizinin dünyadaki bütün harikaları görmek gerektiği düşüncesi yine Mevlânâ'nın yaratıcıya ulaşmak için insanın çevresini gözlemlemesi bağlamında hareket eder, çünkü yaratan kendi suretinde var olanları yarattıklarında sembolize eder ve bunun en kıymetlisini de insanoğluna bahşeder. Mevlâna;

İnsan ancak zahir bedenini fark ederse, bâtn bedenini, bâtnadaki yani gizlideki sırları keşfedebilecektir. İnsanın evveli surettendir. Çünkü insan Yaratıcısının suretinden yaratılmıştır. Suret bâtnadaki yani görünmeyendeki sırdır. Bu sır, Yaratıcının iki rahmet direği arasındaki sonsuzca yayılan çokluk görünen yansımasıdır. İki direk arasında birbirinin yansımasından sonsuzca çokluğa ulaşan görünen zahirdir. İşte beşer, yansımaların ortasında duran yaratıcısının bâtnadaki yüzünü gördüğünde gerçek Beninin ne olduğunu anlayacaktır. Suretten maksat, çokluk olarak yayılmaz. İki rahmet direği arasında zamansız ve mekansızlıkta var olan yaratıcının yansıması suretlerdir. O suret gerçekliktir, bâtnadaki tekliktir. Tektir, birdir ve bütündür. Oysa madde âlemlerine çokluk olarak yayılan insanlar ise görüntüden ibarettir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 185) diye ifade eder.

Eser içerisinde geçen mutluluk gizine ulaşmak için kaşıktaki iki damla yağın unutulmaması (Coelho, 2021: 48) gerektiği düşüncesi yaratıcının iki rahmet direği ile benzerlik gösterdiği yorumu yapılabilir.

Mevlânâ'nın evren algısına göre aynı bunun gibi "hepimiz bütünün parçalarıyız, ancak bu parça oluş, birbirinden ayrı, izole değil, var olan her şeyi saran, bağlayan bir bağ ile birlikte titreşmektedir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 244)." Eser içerisinde yaşlı adam inisiyede olan Santiago'ya gerçekten bir şey yapmak istiyorsa, bütün Evren'in kendisinin yararı için iş birliği içerisinde olacağını söyler. Bu bağlamda evrenin bir şeyler yapmaya hazır olan kişi için her daim hazır bulunduğu vurgulanır. Çünkü Mevlânâ *Mesnevi*'de "aynı dili konuşma, hısımlık ve bağlılıktır (Mevlânâ, 1995: 97)" diye ifade eder.

Santiago'nun "sözcüklerin ötesinde bir dil (Coelho, 2021: 60)" ifadesi de yine Mevlânâ'nın inisiyatik eğitimin bir parçası olan hâl aktarımıdır. Bu eğitim sürecinde "Mevlâna'nın yokluk bilgisi olarak ifade ettiği söze, dile gelmez, gönülden gönüle aktarılan bir bilgidir bu (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 52)." Yani dünyayı artık diğer duyu organlarıyla da algılama biçimi, manevi yöndür.

"Coelho'nun yaratısında temel bir teknik olan yol motifi, onun tüm metinlerinin bir başka karakteristik bileşeni yansıtır. Gerçek "Ben"e dönme çabasıyla, karakterlerin her biri belirli bir kutsal deneyim kazanır (Coelho, Erişim Tarihi: 14.01.2022)." Santiago'nun inisiyasyonunu tamamlamasında önemli duraklardan bir diğeri de billuriye satıcısı ve dükkânında geçirdiği zamandır. Buradaki çalışmasını kaybettiği parayı kazanıp koyun alarak hedefine kaldığı yerden devam etmek olarak belirleyen başkişi bu amacının yanı sıra olgunluğa erişmede de bir hayli yol kat eder. Sonuç itibarıyla bu dükkânda geçirmiş olduğu zaman diliminde hem yaşlı dükkân sahibinden öğrendiği şeyler hem de dibe batmışken eskisinden de daha iyi bir konuma ulaşmış olması girmiş olduğu bu zor yolun eninde sonunda nihayete kavuşacağını göstergesidir. Tüm samimiyetiyle arayış içerisinde olan Santiago her şeye rağmen inancın önemini bir kez daha görür ve gerçekten istediğinde kendi kişisel menkibesinin gerçekleşeceğine biraz daha inanmaya başlar. Mevlânâ da bu durumu "Siz kendinize göre tedarikinizi gönlünüzden çıkarıp Hakk'a tevakkül eyleyin! Pak inançla bizden yardım bekleyin! Yüce Allah sıkıntınızı def eyleye! (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 25)" diye ifade eder.

Mevlânâ, *Mesnevi* eseri için "Bu kitap, masal diyene masaldır; fakat bu kitapta hâlini gören, bu kitapla kendini anlayan kişi de erdir! (Mevlânâ, 1995: 2)" der. Burada anlatılmak istenen dünyadaki tüm bilinen dillerin dışında bir dil olduğu ve bunun da *Mesnevi*'deki ifadelerle aktarılabildiğidir. Nitekim başkişi Santiago da eser içerisinde bilinen tüm dillerin aksine gerçek amacını evrenin konuştuğu biricik gerçek dili bulmak olarak belirler. Mevlevilik inisiyesine göre bu da insanların dönüşüm yaşamasındaki en önemli noktalardan biridir. Aynı doğrultuda bir noktaya kadar gelişen ve amacına ulaşmak için gelişmek zorunda

olan Santiago da kâinatın gerçek dilini aslında gerçeğin de ötesinde olan dili bulmak için çabalar ve yolu çözü aşmasına yardım edecek Simyacı ile kesişir. Simyacı'dan da evrenin gerçek dilini bulabilmesi için yardım ister. Ona göre evrenin dili herkes tarafından anlaşılacak basitliktedir, fakat insanlar bu dili unuttuğu (Coelho, 2021: 90). Mevlânâ da *Mesnevi*'de bu durumu "ey insanlar, sonsuz rahmet her an akmaktadır; fakat siz uykudasınız, anlamıyorsunuz! (Mevlânâ, 1995: 79)" diye ifade ederek aslında dilin, yolun çok basit olduğunu, fakat insanların kendi kendilerini körleştirdiğini vurgular.

Anlatının başlangıç noktası olan rüya motifi başkişi Santiago'nun amacına ulaşmasını sağlamak için ilerleyen bölümlerde birkaç kez daha ortaya çıkar. Böylelikle başkişi Kişisel Menkıbe'sini gerçekleştirebilmek için inişli çıkışlı bir şekilde yoluna devam etme cesareti bulur. Mevleviliğin inisiyasyonunda da girilen uzun ve zahmetli yolda Santiago karakterinde olduğu gibi iniş ve çıkışlar olabilir, fakat önemli olan nokta inisiyede olan kişinin hedefinden şaşmadan hareket etmesidir. Çalışmaya konu olan her iki olguda da ancak bu şekilde insan-ı kâmil mertebesine ulaşılabilir düşüncesi kendisine yer bulur. Santiago "insan, hayaline yaklaştıkça, Kişisel Menkıbe daha çok gerçek yaşama nedeni oluyor (Coelho, 2021: 93)" diye düşünmeye başlar. Mevlânâ ise *Mesnevi*'de "Âdemoğlu, hayalle gelişir. Hayalleri güzelse onunla rahatlaşır (Mevlânâ: 1995: 12)." diyerek insanın hayal ettiği ile var olduğunu vurgular. İnsan eğer hayallerini, düşünce ve akıl düzeyinde pozitifleştirir ve iyi yönde kullanabilirse, varoluş amacına ulaşma gayretine girebilir. Evrimleşmenin, Tanrısal erdemliliğe ulaşmanın en önemli yollarından biri de hayallerdir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 131). Hayal metaforu insanın amacına ulaşmada, düşlenene kavuşmada önemli bir yerdedir.

Bâtından gelen ilahi dokunuşlar olan ilham, önsözler, rüyalar, hissedişler Mevleviliğin Rabbe ulaşma konusundaki en büyük olgularındandır. Kişi bu gelişim sürecinde olgunluğunun verdiği bir güçle bu yolda bundan sonraki atacağı adımları daha mantıklı bir şekilde düşünür. Santiago'da da bu durum kendisine yer bulur, çünkü karakter önsözlerin, içinde bütün insan hayatlarının bir bütün oluşturacak şekilde birbirine bağlandığı hayat ırmağının evrensel akışına ruhun yaptığı ani dalışlar olduğunu anlamaya başlar (Coelho, 2021: 95). Bu bağlamda önsezi olgusu da insan olgunlaşmasıyla ortaya çıkan ve devam eden süreçte insana yardım eden bir ekipman olarak kendisine yer bulur.

Mevlânâ insanın kendi özünü bulması için belli başlı yollardan geçmesi gerektiğini düşünür. Santiago da yolculuğu esnasında bir dizi olumsuz durumlarla karşılaşır. Bu noktada Mevlânâ "burada sevgili insanın kendi özüdür ve cevherinin gelişmesi için bela kavramını arttırır. Çünkü mükemmel yaratımda oluşturulan Öz, kusursuzdur, tam ve bütündür ancak bilinmezdir bu da tatbikatındadır. Öz bilginin tatbik edilmesi ve kullanılması gereklidir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 156)." diyerek şerrî olguların da insanların düşündüklerinin aksine kendi özlerini bulmaları için yardımcı olabileceğini vurgular. Santiago da "ister hayatımız, ister ekin tarlalarımız olsun, sahip olduğumuz şeyleri yitirmekten korkarız. Ama hayat hikâyemiz ile dünya tarihinin aynı El tarafından yazılmış olduğunu anladığımız zaman, bunu anlar anlamaz, bu korku uçup gider (Coelho, 2021: 97)" diye düşünerek gaybtan gelenin -hayır ya da bela olsun- yine insanın özünün bulunmasına yardımcı olduğunu ifade eder. Santiago inisiye yolunda artık ilk başta olduğu gibi acemi bir kişi değil aksine aşamalı bir şekilde gelişim gösteren ve bu gelişimi de sürdürerek devam ettiren bir karakter olarak anlatıda yerini alır. Mevlânâ yine bu konuyla ilgili olarak *Divan-ı Kebir*'de "Kâmil insan, hiç kandırılabilir mi? Gayb âleminden, ötelere kendisinin duyduğu anlatılamaz yüce zevkler, dünya zevklerinden de ahiret zevklerinden de çok üstündür (Mevlânâ, Divân-ı Kebir IV: 1634)." diyerek gaybın olumsuz anlamından sıyrılmayı sağlar. Bunu Santiago'da da görmek mümkündür.

Santiago'nun amacına ulaşmak için girdiği yolda yani inisiyasyonda diğer bir yönlendiricisi İngiliz Simyacı'dır. Kendisi de bir arayışta olan Simyacı anlatıda başkişinin hikâyesini nihayete erdirebilmesi için önemli bir dönüm noktasıdır. "Her şeyi temel kural yönlendiriyor dedi. Buna simyada Evren'in Ruhu adı verilir. Bütün kalbimizle bir şey istediğimiz zaman, Evren'in Ruhu'na daha yakın oluruz. Olumlu bir güçtür (Coelho, 2021: 99)." Simyacının vurguladığı ruh kavramının yansıması Mevlânâ'da da kendisine yer bulur: "ruh varlığı, madde varlığını geliştirmek aynı zamanda maddenin de bilgisini almak suretiyle dünyada (cehennemde) varlığını sürdürmektedir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 175)." Mevlânâ "Ruh ve Madde birer Varlıktır. Ve bu iki Varlığın ortaklaşa yaratımından âlemler, kâinatlar ve canlılar yayılırlar. Herbir zerreye canlılığı ve diriliği yine gizlide ve açığa çıkmayan Sevgi verir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 90)." diyerek ruhun aslında ne denli bir öneme sahip olduğunu vurgular. Ona göre "Ruh başlı başına varlıktır ve Yaratıcı Hakikattir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 113)."

Santiago gibi inisiye sürecinde olan İngiliz simyacı kendi yaptığı işin herkes tarafından yapılamayacağını, yapılsa değerini kaybedeceğini vurgular. "Herkesin kurşunu altına dönüştürmeye kalkıştığını düşünün biraz. Bir süre sonra altının hiçbir değeri kalmazdı. Yalnızca, inatçı insanlar, dirençli araştırmacılar Büyük Yapıt'ı gerçekleştirmeyi başarabilirler. Çölün ortasında bulunuşumun nedeni de bu işte (Coelho, 2021: 103)" diyerek yolun çok zahmetli olduğunu ve herkes tarafından öneminin

kavranamayacağını vurgular. Mevlânâ da inisiyasyon yolunda herkesin başarılı olamayacağını, olmasının da gerekmediğini, bu yolda ancak bâtını gören ve duyabilen kişilerin insan-ı kâmil olacağını vurgular. Öyle ki kendi inisiyesinden önemli bilgiler veren Mesnevi eseri için “Bu kitap, masal diyene masaldır; fakat bu kitapta hâlini gören, bu kitapla kendini anlayan kişi de erdir! (Mevlânâ, 1995: 2)” diyerek yazmış olduklarının ancak kendisi gibi belirli aşamalardan geçen insanların, gönül gözü açık olan insanların anlayabileceğini vurgular. “Kâinatla bir olmak, kâinat ile bir anda nefes alabilmek, Varlıkların aynı anda bâtındaki konuşmalarını duyabilmektir, görebilmektir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 88).”

Mevlânâ'ya göre “Aşk, yaratılışın hamuruna karıştırılmıştır. Her hücre, her zerre aşk ile kalp gibi atan bir canlıdır (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 236).” Bu bağlamda kişi arzu ettiği her ne ise bir aşk ile hareket etmelidir. “Mevlâna aslının Aşk olduğunu söyler. Ölse de, çürüse de yine o Aşk'ım demektedir. Çünkü ölen, çürüyen bedenidir, oysa can, yaratımın hamuruna katılmış Aşk ile yoğrulmuştur. Aşk, sonsuz kopuşlarda Varlıkların içtiği bir iksirdir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 262).” Mevlânâ'ya göre Aşk ebedidir, yaratılmamıştır. Bunun gibi bir yaklaşımı Sanitago'da da görürüz, çünkü başkışı hedefine ulaşmak için çıktığı yolda “aşk” ile karşılaşınca boyut değiştirir. Başkışıye göre aşk, âşık olduğu kızın suretinde gördüğü, insanlardan da çölden de daha eski olan şeydir. Tıpkı kuyunun yanında bu iki bakışın buluşması benzeri, iki bakışın buluştuğu her yerde, her zaman aynı güçle ortaya çıkar. Kızdan da olumlu cevap olarak bir gülümseme gören başkışı bütün ömrü boyunca bilmeden beklediği, kitaplarda, koyunların yanında, kristallerde ve çölün sessizliğinde aramış olduğu işareti bulduğunu düşünür (Coelho, 2021: 115). Dolayısıyla girmiş olduğu sıkıntılı yolun artık kendisi için aydınlığa dönüştüğüne karar verir. Bu bağlamda her ne kadar Mevlânâ'nın duyduğu ilahi aşkın karşısında fiziki bir aşk olsa da Mevlevilik düşüncesindeki aşkın her kötülüğü yeneceği ve insanı yarımken tam yapacağı düşüncesiyle paralellik gösterir. Aşkın yarımken tam olma durumu Mevlevilik düşüncesiyle örtüşür, çünkü Santiago inisiyesinde aşk sayesinde bir adım daha ilerleyerek olgunlaşma sürecini tamamlamaya devam eder. Aşk, sevilen nesnenin yanında bulunmayı zorunlu kıldığı için Mevlânâ kendisini ilahi aşkta, Santiago ise Fatima sayesinde yaşadığı aşkı insan-ı kâmil olma yolunda bulur. Santiago'ya göre insan sevince, nesnelere daha çok anlam kazanır. “Aşkın, bir erkeğin kendi Kişisel Menkıbesinin peşinden gitmesine engel olmadığını anlamın gerekiyor. Böyle bir şey söz konusu olduğu zaman bil ki Evren'in Dili'ni konuşan Aşk değildir bu, yani gerçek Aşk değildir (Coelho, 2021: 142).”

Bu inançla yoluna devam etmek isteyen Santiago çöldeki kabilelerin kendi aralarında çekişmeleri yüzünden ilerleyemez. Bu durum yüzünden çöldeki bir kabilenin saldırıya uğrayacağı haberini verir, fakat kabile reisleri kendisini pek de önemsemez. Bu anda reislerden birisi Hz. Yusuf'un yaşadığı duruma atıfta bulunarak

bundan iki bin yıl önce, uzak bir ülkede, düşlere inanan bir adamı kuyuya atılar ve onu esir gibi sattılar. Bizim ülkenin tüccarları onu satın aldılar ve Mısır'a götürdüler. (...) Firavunun gördüğü –çirkin ve cılız ineklerin, güzel ve semiz yedi tane ineği yediği- düş sayesinde bu adam, Mısır'ı kıtlıktan kurtardı (Coelho, 2021: 128) der.

Böylelikle Santiago'nun önsezilerinin hafife alınmaması gerektiğini, inanılması gerektiğini vurgular. Hz. Yusuf'un düşlerinin yorumlaması yani insan-ı kâmil mertebesinde olması, gönül gözünün açık olması Santiago'nun suretinde de kendisine yer bulur. Mevlânâ da Divan-ı Kebir'de “her taraftan bir Yakub, kararsız bir hâlde, neşeyle kalkar, sıçrar. Çünkü, burnuna Yusufun gömleğinin kokusu gelmededir (Mevlânâ, Divân-ı Kebir IV: 1734).” diye ifade ederek umutsuzluk durumunda Hz. Yusuf gibi üstün insanların bir işaret gösterip ortalığı aydınlığa bürüyeceğini, bir umudun filizleneceğini vurgular. Bu bağlamda ana fikri, kader ve onun somutlaşmış hali olan (Suşpanova, Erişim 14.01.2022) *Simyacı* eseri semavi dinler için ortak paydada buluşulan noktaları da anlatı içerisinde barındırarak başkışının oluşumunu destekler.

İnsan-ı kâmil olma yolunda hatırı sayılır bir yol kat eden Santiago ölüm korkusunu bir tarafa bırakarak artık kuşların dilini de öğrenir. Bunu kendisine Allah'ın öğrettiğini söyleyerek kişisel menkıbesinin gerektiği gibi davranmasının doğru yol olduğunu anlar ve böylelikle kendi simyacı ile tanışır. Yolculuğunu bu şekilde devam ettiren başkışı kendisine her şeyi aslında çıkmış olduğu yolculuğun öğrettiğini anlar. Yolculuğun kendisini olgunlaştırdığını düşünen Santiago tamamlanmaya daha çok yaklaşır. “Mevlâna'nın üzerinde durduğu gibi öncelikle zahir ile bâtın olanın varlığını fark etmekle başlar yolculuk (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 260).” Dolayısıyla yolculuk metaforu Mevlevilik için de önemlidir. Çıkılan yolda insan her şeyle karşılaşabilir, fakat burada önemli olan hakikat yolundaki yolda yara alınsa da ilerleyebilmektir. İnisiyasyonun önemli bileşenlerinden olan yolculuk kavramı *Simyacı* eserinde Mevlevi görüşle birleşmektedir.

Aşka yol bulan insan gönlü ölümsüzleşir, can olur. Can olan her zerrede titreşir, diri olur. (...) Uyanma Aşk yoludur. Uyanma ve Aşk yolu, tek başına yürünecek bir yol değildir. Bir yol göstericiye, ışık tutana ihtiyaç duyulur. İşte tasavvufi eğitimlerde her öğrencinin bir öğretmeni vardır (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 56-57).

Dolayısıyla çıktığı yolda birçok öğretici ile karşılaşarak sorgulamaya başlayan Santiago'nun son öğretmeni ise çölde karşılaştığı Simyacı olur ve böylelikle başkışı nihai hedefine ulaşmak için son aşamaya girer.

Bazen aradığımız şey için yollara düşeriz, ancak yüzlerce yol çıkar önümüze, her birinde bir sınav, her birinde bir bela peşimizi bırakmaz. O yolda aklını, vicdanını, gönülünü kullananlar için nice nimetler gizlidir. Aradığından uzaklaşır, aradığın hariç başka şeyleri de keşfedersin. Bu bir olumsuzluk değildir, insan da böyledir. Dünyaya doğar belli bilgilerle. Ancak o bilgileri unuttur da, başka şeylere yönelir. Ancak bu da bir gerçekliktir. O yöneldiği şeylerden nice zenginlikler elde eder, manevi duygular elde eder, gönülünü huzurla doldurur (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 65).

Mevlânâ *Divan-ı Kebir*'de "Şehvetini ayakaltına aldığın, nefsanî isteklerini yendiğin zaman göklerde havalarda sana yüzlerce yol belirir ve sen seher vaktinde yapılan dua gibi göklere yükselirsin (Mevlânâ, *Divân-ı Kebir* I, 19)." diyerek bu süreçte yolun önemini vurgular.

Simyacı eseri ve Mevlevilik düşüncesi ile birleşen diğer bir nokta dünyadaki her şeyin yaratıcının bir yansıması olduğu durumdur. Doğal dünyanın cennetin bir görüntüsünden ve bir suretinden başka bir şey olmadığı düşüncesi aynı noktada buluşulduğunu gösterir. Tek gerçek şudur ki, var olan bu dünya, bundan daha mükemmel bir dünyanın var olduğunun güvencesidir. Tanrı, bu dünyayı, insanlar, görülen nesnelere aracılığıyla manevi öğretileri ile bilgisinin mucizelerini anlayabilsinler diye yaratmıştır. Mevlânâ Mesnevi'de "Görünen suret, gayb âlemindeki surete delalet eder, o da başka bir gayb suretinden vücut bulmuştur. Böylece bunları, görüşünün miktarınca ta üçüncü, dördüncü, onuncu surete kadar say dur! (Mevlânâ, 1995: 70)." diyerek suretlerin yansımalarının önemini bu şekilde vurgular. "İnsan en mükemmel surette yaratılmıştır. Çünkü Yaratıcı, kendi suretinde yaratmıştır, yaratımın tohumuna ve hamuruna kendi suretini ve kudretini katmış, ruhundan üflemiştir (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 112)." Mevlânâ Mesnevi'de bu konuyu "Bil ki zahiri suret yok olur, fakat mana âlemi ebedidir, kalır. Testinin suretiyle ne vakte dek oynayıp duracaksın? Testinin nakşından geç, ırmağa, suya yürü. Suret gördün ama manadan gafilsin. Akıllıysan sedeften inci seç, çıkar (Mevlânâ, 1995: 21)." diye ifade ederek doğru bir bilinçle bu şekilde düşünceye varılabileceğini vurgular. "Mevlânâ'nın tasavvufunda amaç Aşk'tır. İnsanın yaratılışındaki sureti ile değil, sureti² ile ilgilenmiş, maneviyatının geliştirilmesi için eğitimin gerekliliği üzerinde durmuş, açığa çıkarılacak olan gönül zenginliği üzerinde durulmuştur (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 66)."

İnisiyasyon yolunda evrimleşmesini neredeyse tamamlayan Santiago'ya son öğüdünü Simyacı şu şekilde verir:

Evren'in Ruhu, bir düşü gerçekleştirmeden önce yol boyunca öğretilen her şeye değer biçer. Bize karşı kötü duygular beslediği için böyle davranmaz. Düşümüzü gerçekleştirmemizin yanı sıra, ona doğru ilerlerken aldığımız dersleri de iyice öğrenmemizi ister. Ama insanların çoğunluğu, işte bu anda vazgeçerler. Çölün dilinde biz bu durumu şöyle tanımlarız: vahanın palmiyeleri ufukta görünmüşken susuzluktan ölmek (Coelho, 2021: 155).

Simyacı'nın bu düşüncesi Mevlevilik ve ezoterik anlayışta yer alan kavramla birebir örtüşür. Eziyet çekerek yolunda ilerleyebilen kişi ancak insan-ı kâmil olarak Allah'a kavuşur ve ölümlü bir bedende ölümsüzlüğe ulaşır.

Şeylerin evrimleşmesi konusunda da Simyacı'nın ve Mevleviliğin düşüncesi ortak noktada birleşir. Mevlevilikte insan ancak, kendini bildiği ve tanıdığı sürece evrimleşecek ve varoluş sebebine yaklaşacaktır. İnsanın bunu yapabilmesi için manevi olan tarafını evrimleştirmesi gerekir. Bu da ancak düşünce, hisler, rüyalar ve hayallerle mümkündür. Simyacı ise "evren 'de her şey evrim geçirir. (...) Bir şey evrim geçirdiğinde, çevrede bulunan her şeyin evrim geçirdiğini anlar (Coelho, 2021: 159)" diye ifade ederek insanların iyi yönde geçirdiği evrimin ancak kişiyi sonsuzluğa ulaştırabileceğini vurgular. Mevlânâ bu durumu *Mesnevi*'de "Ey utanan elçiler, geri dönün, altın sizin olsun, bana gönül getirin, gönül (Mevlânâ, 1995: 14)." diyerek ifade eder.

"Dünya, Tanrı'nın yalnızca görünen parçasıdır. Simya da tinsel yetkinliği maddi alana yönlendirir yalnızca (Coelho, 2021: 164)." Simyacıdan aldığı direktiflerle reislere vadettiğini gerçekleştiren Santiago artık evrenin ruhunu tam manasıyla anlar. Böylelikle evrenin ruhuna dalar ve evrenin ruhunun, tanrının ruhunun parçası olduğunu görür. Dolayısıyla tanrının ruhu artık kendi ruhudur. Sonuç itibarıyla Mevleviliğin ana düsturlarından olan insanın Allah'ın en mükemmel suretlerinden birisi olduğu anlayışıyla insan-ı kâmil mertebesine yükselerek kişisel menkıbesini gerçekleştirir. Santiago "dizüstü düşüp ağladı. Kişisel Menkıbesine inanmış olduğu, bir gün bir krala, daha sonra da bir tüccara, bir İngiliz'e, bir simyacıya rastladığı için Tanrı'ya şükrediyordu. Ve hepsinden önemlisi, Aşk'ın, bir erkeği Kişisel Menkıbesinden asla

² Bir kişinin içi, hali ve hareketi.

uzaklaştırmadığını kendisine anlatan çöl kadınına rastlamış olduğu için Tanrı'ya şükreliyordu (Coelho, 2021: 183)."

Bu bağlamda *Simyacı* eserindeki kavramlar daha çok insanın iç dünyasına doğru bir yolculuk olduğu için içerisinde birçok ezoterik kavram barındırır. Esere basit bir kişisel gelişim kitabından ziyade derinlemesine bakıldığında ise Anadolu Tasavvufunun en önemli temsilcilerinden olan Mevlânâ'nın Mevleviliği ile örtüştüğü görülür. Mevlânâ'nın "Hamdım-Piştım-Yandım (Yeşiltaş ve Dinç, 2011: 102)" ifadesi de Santiago karakteri için geçerlidir.

Sonuç

Beşere dair neredeyse her şeyi kendi içerisine dâhil eden edebiyatın en çok işlediği konular arasında bütünde yaşanan olaylar bulunur. Kişinin iç çelişkileri, dünyayı anlamlandırma çabası onun ortaya çıkan birçok soruya cevap bulma arayışı içerisine girmesine neden olur. Bu amaçla bir yol/yolculuk metaforu ile başlayan bu durum kişinin sabır derecesiyle paralellik arz ederek ya başarı ile sonuçlanır ya da ilerlenen noktada son bulur.

Paulo Coelho'nun edebî yaratısına bakıldığında genellikle bir yol/yolculuk metaforu çerçevesinde insanın iç dünyasına doğru yapılan bir ilerleme görülür. İnsanın kendisini gerçekleştirme gayesiyle çıkılan yolculuklar belirli birtakım aşamalarla genişler. Asıl amaç aslında insanın özünü bulmak yani insan-ı kâmil mertebesine ulaşarak hem kişinin dünyadaki amacını bulmak hem de yaratıcıyı daha iyi bir şekilde anlayabilmektir. Bu noktada eser, Mevlânâ Celâleddîn-i Rumi'nin İslam temelli öğretisiyle Hakk'ı bulmak dolayısıyla kendisini tamamlamak yolunda oluşturduğu düşünce sistemi ile neredeyse birebir örtüşür. Mevlânâ da insan-kâmil mertebesine ulaşmaya çalışarak fani bir bedende ölümsüzlük sırrına erişmek isteyerek hareket eder. Aynı zamanda asıl hakikatin bu dünyadan ziyade dünya üstü bir yerde yani ahirette yaşanacağını düşünür. Bu bağlamda Mevlânâ öldüğü günü Şeb-i Arus olarak adlandırarak Rabb'e kavuştuğu günü "Düğün Gecesi" olarak düşünür. Bu noktada kendi düşüncelerini aktarabilmek için şiir, öykü, hikâye gibi edebiyatın muhtelif tekniklerini zamanının imkânlarına göre kullanarak düşünce aktarımı yapar.

Hem Mevlânâ'nın İslam temelli düşünce sisteminde hem de Paulo Coelho'nun edebî yolculuğunda ezoterizmi yoğun bir şekilde görmek mümkündür. Ezoterizm beşerin daha çok iç dünyasına yönlendiği için hem Mevlevilik düşünce sisteminin amacına ulaşması için hem de *Simyacı*'daki başkışı Santiago'nun – dolayısıyla Paulo Coelho'nun- kişisel menkibesini gerçekleştirebilmesi için çok önemli bir yerdedir. Günümüzde kendisini ezoterik edebiyat olarak da gösteren, fakat kaynağını kadim zamanlardan alan bu fenomen belirli zümreler ve topluluklar tarafından sıklıkla kullanılmıştır ve günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla insanı merkez noktasına koyan edebiyat ve ezoterik öğelerin ortak bir paydada buluşması karşımıza Mevlevilik düşüncesinin Batı ezoterizmi düşüncesiyle oluşturulan *Simyacı* eseri ile neredeyse aynı çizgide ilerlediğini gösterir.

Kaynaklar

- Baldock, John. *Mevlâna Gizli Öğretisi*. çev. Nihan Pekmez. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları, 2007.
- Candan, Ergun. *Gizli Sırlar Öğretisi*. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları, 2021.
- Coelho, Paulo. "Razgadat: Znak". *soyuz.ru*. Erişim 14.01.2022. <https://www.soyuz.ru/articles/886>
- Coelho, Paulo. *Simyacı*. çev. Özdemir İnce. İstanbul: Can Yayınları, 2021.
- Erbay, Nazire – Özbek, Eren. "Mistik ve Metafizik Bağlamda Bir Yolculuk Üçlemesi: "Hüsn ü Aşk - Hacının Yolu - Simyacı", *Turkish Studies* 8/1 (2013), 1355-1374.
- Fiş, Radi. *Bir Anadolu Hümanisti Mevlâna*. çev. Mazlum Beyhan. İstanbul: Kor Kitap, 2020.
- Kuçur, Vladimiroviç, Vladimir. "Ezoterizm i Religiya: İstoriya i Sovremennost", *Noviye İstoriçeskiye Perspektivi Ot Baltiki Do Tihogo Okeana*/14, (2019), 128-135.
- Mevlânâ, Celâleddîn-i Rûmî. *Divân-ı Kebir I-IV*, haz. Abdulbaki Gölpınarlı. (Yyy): KB Yayınları, (Ty).
- Mevlânâ, Celâleddîn-i Rûmî. *Mesnevi I-VI*. çev. Veled Çelebi (İzbudak). İstanbul: MEB Yayınları, 1995.
- Nesterova, Svitlana. *Mesnevi'de Örtülü Anlamlar*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2012.
- Suvorina, O.V. "Filosofiya Paulo Coelho". *Byulleten Meditsinskikh İnternet-Konferentsiy* 3/2 (Şubat 2013), 395.

- Şuşpanova, Anna. "Paulo Coelho Alhimik Kriçişekoye İssledovaniye". *Proza.ru*. Erişim 14.01.2022.
<https://proza.ru/2011/09/18/18>
- Uysal, Gültürk, Alev. "Paulo Coelho'nun Simyacı Romanının Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Bağlamında Çözümlemesi". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*6/66 (Mart 2018), 630-644.
- Yalçın Kubilayhan ve Sarıdoğan Koray. *Ezoterik Edebiyat*. İstanbul: Destek Yayınları, 2021.
- Yeşiltaş, Kevser ve Dinç, Nilüfer. *Bâtını Mevlâna*. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları, 2011.

THE ALCHEMIST IN THE CONTEXT OF MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-I RÛMÎ'S ESOTERICISM

Çetinkaya, Ersin

ABSTRACT

Since human beings are in a structure that questions the purpose of their existence in the world since the day they exist, they resort to various ways in order to realize themselves. As a result of his efforts, he proceeds by finding his source in an esoteric context from ancient times. Mevlânâ Celeleddin-i Rumi, one of the most competent names of Anatolian Sufism, goes on his inner journey in this context and creates his Islamic-based teaching. Mevlânâ, who appears as an important component of our culture and is one of the most important people who ensured the understanding of Islam in the Anatolian geography, deeply affects the world in this context. Mevlânâ, who went on this journey to find himself, continues his action until the last moment of his life, trying to reach the level of a perfect human being. Esotericism, whether it is western or Islamic-based, is essentially a long and arduous road/journey that the individual takes to realize himself. Since the paths passed in the two esoteric contexts are similar to each other, the individual depicted by Mevlânâ and the Santiago character of Paulo Coelho are similar. Since literary works place the human and the factors surrounding him in the center, the works created with this mentality contain more or less esotericism. The works that construct their message in the image of the person who is on the way and moving take the point of finding the purpose of life as its principle. A person's "personal legend" is the only thing that guides him on this path. Paulo Coelho, who creates works that usually contain esoteric features by describing the inner world of man, also acts in the desire to reveal the richness in the west by considering the esoteric thought system with the understanding of "alchemy". In this context, it is the author's originality to see the characters that he takes on a journey with the characteristics that exist in every monotheistic religion. The aim of our study is to deal with "The Alchemist", one of the most competent works of Western esotericism written in literary form, in the context of Mevlânâ's thought system / Sufism.

Keywords: Mevlânâ, Esotericism, Paulo Coelho, The Alchemist, Personal Legend.